

AFE^{cc}o

EMPOWERING OLDER ADULTS TO APPLY AFFORDABLE
ECO- AND AGE-FRIENDLY SOLUTIONS TO AGE IN PLACE

Basisrapport en implementatiestrategie

WROCLAW UNIVERSITY
OF ENVIRONMENTAL
AND LIFE SCIENCES

Co-funded by
the European Union

The AFE^{cc}o project is co-funded by the European Union's Erasmus + KA220-ADU – Cooperation partnerships in adult education programme under grant agreement no. 2022-1-NL01-KA220-ADU-000086242. The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Over deze publicatie

Dit rapport presenteert de bevindingen van de activiteiten die zijn uitgevoerd in de eerste fase (december 2022 - november 2023) van het Erasmus+ project AFECO - Empowering older adults to apply affordable eco- and age-friendly solutions to age in place (samenwerkingspartnerschap in volwasseneneducatie, projectnummer: 2022-1- NL01-KA220-ADU-000086242). Dit is het resultaat "Basisrapport en Implementatiestrategie", Werkpakket 2- activiteit 6 (WP2- A6).

Meer informatie is beschikbaar op <https://afeco.eu/>.

Auteurs

Jan K. Kazak en Rengin Aslanoglu

Uniwersytet Przyrodniczy We Wrocławiu

rengin.aslanoglu@upwr.edu.pl

jan.kazak@upwr.edu.pl

WROCLAW UNIVERSITY
OF ENVIRONMENTAL
AND LIFE SCIENCES

Medewerkers:

Inês Saavedra, Paola Bello en Carina Dantas

SHINE 2EUROPE

Lucia Thielman en Willeke van Staalduinen

AFEDEMY, Academy on Age-friendly Environments in Europe

Sylvia Bergh

Haagse Hogeschool

Proeflezer Engels Paolo Cortucci

Copyright (c) 2023 AFECO Consortium

Deze publicatie heeft een [Creative Commons Naamsvermelding-GelijkDelen 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/) (CC BY-SA 4.0) internationale licentie.

Uitzondering: De citaten van onze geïnterviewden zijn gelicenseerd onder een [Creative Commons NaamsvermeldingNietCommercieel-GeenAfgeleideWerken 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/) (CC BY-NC-ND 4.0) Internationale Licentie.

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding	4
2. Een overzicht van ouderen en leeftijds- en milieuvriendelijke principes	5
3. Analyse van ervaringen uit de eerste hand van ouderen, verzorgers en deskundigen	8
3.1. Demografische gegevens deelnemers (interviews en focusgroepen)	9
3.2. Leeftijd- en milieuvriendelijke oplossingen.....	9
3.3. Bestaande vaardigheden en leerbehoeften	11
4. Belangrijkste categorieën leerbehoeften voor het opleidingsmateriaal	12
5. Implicaties voor het ontwerp van het e-learningplatform.....	14
6. Volgende stappen.....	15
7. Referenties	16
Bijlage 1: Informatie over de focusgroep	17

1. Inleiding

AFECO is een Erasmus+ project dat tot doel heeft om ouderen in staat te stellen om betaalbare leeftijdsvriendelijke en milieuvriendelijke oplossingen toe te passen in hun eigen leefomgeving. Op deze manier wil AFECO bijdragen aan de participatie van ouderen in de samenleving, de kwaliteit van leven en langer zelfstandig wonen. AFECO's doelstellingen zijn: a) het benadrukken van het belang van leeftijds- en milieuvriendelijke omgevingen thuis en in gemeenschappen en buurten als een waardevol middel voor actief ouder worden; b) het vergroten van het bewustzijn; en c) het opleiden van ouderen, (in)formele zorgverleners en maatschappelijk werkers.

Dit rapport bevat de bevindingen van de projectpartners in Griekenland, Nederland, Duitsland, Portugal, Italië en Polen. Het is bedoeld om de resultaten van de activiteiten in de eerste fase van het project (december 2022 - november 2023) te verzamelen en te presenteren. De conclusies zijn gebaseerd op een literatuuronderzoek (A1), een vergelijkende analyse van de aanpassing van leeftijds- en milieuvriendelijke oplossingen (A2), een verslag over goede praktijken (A3), bevindingen uit interviews en focusgroepen (A4) en gerelateerde casestudy's uit partnerlanden (A5) (tabel 1). Over het algemeen bevat dit rapport informatie over:

- Een beschrijvende en vergelijkende analyse van de verschillende landencontexten op het gebied van gezondheid, maatschappij, financiën en milieu en de invloed van leeftijds- en milieuvriendelijke principes hierop (resultaten voornamelijk uit A1 & A2);
- De richtlijnen voor leeftijdsvriendelijke principes en hun potentie om samen vorm te geven aan de dimensies van actief ouder worden en ouder worden in de plaats (zowel thuis als in de gemeenschap) voor ouderen en ouderen die zorg nodig hebben (resultaten voornamelijk uit A1 & A2 & A3);
- De belangrijkste bevindingen uit de interviews met ouderen, verzorgers en andere deskundigen (resultaten voornamelijk uit A4);
- De leerbehoeften van (in)formele zorgverleners en maatschappelijk werkers (resultaten voornamelijk uit A3 & A4);
- De onderwijsbehoeften van ouderen en hoe aan deze behoeften kan worden voldaan met een op maat gemaakt trainingscurriculum (resultaten voornamelijk van A4);
- De evaluatie van de praktische aanpassingen en interventies die nodig zijn voor het e-learningplatform, zoals beschreven in de casestudies (resultaten voornamelijk uit A5).

De richtlijnen die voortkomen uit de basisanalyse zullen het conceptuele kader voor het trainingsmateriaal laten zien en aanbevelingen doen voor de komende acties van het project.

Tabel 1. Een samenvattende tabel voor de activiteiten (A1-A5) van Werkpakket 2

Activiteitnummer en -titel	Beschrijving	Belangrijkste bevindingen
A1- Literatuuroverzicht	Een uitgebreid literatuuroverzicht van de nieuwste leeftijds- en milieuvriendelijke oplossingen in partnerlanden	Leeftijdsvriendelijke principes op de politieke agenda van de partnerlanden zijn relatief nieuw en worden onvoldoende toegepast. Groeiende individuele kennis en verantwoordelijkheid is een van de meest cruciale aspecten voor de verspreiding

		van milieuvriendelijke oplossingen, samen met overheden als een van de primaire bronnen van informatie over milieuvriendelijke levensstijlen in sommige partnerlanden.
A2-Vergelijkende analyse van de aanpassing van leeftijd en milieuvriendelijke oplossingen	Vergelijkende analyse in elk partnerland op basis van barrières en facilitators die van invloed zijn op de aanpassing van leeftijds- en milieuvriendelijke principes in woon- en buurtomgevingen	Er is geen opmerkelijk gemengd initiatief dat de twee domeinen combineert; de meeste initiatieven hebben milieuvriendelijkheid of leeftijdsvriendelijkheid apart behandeld.
A3- Verslag over goede praktijken	Verslag uitbrengen over bestaande of opkomende goede praktijken op het gebied van leeftijds- en milieuvriendelijke principes in partnerlanden	Enkele voorbeelden van goede praktijken zijn adviesdiensten voor woningaanpassingen, de University of the Third Age en gemeenschappelijk tuinieren.
A4- Beoordelingsrapport	Evaluatierapport over de onderwijs- en opleidingsbehoeften van de doelgroepen op basis van kwalitatieve semigestructureerde interviews en focusgroepen in elk partnerland	De ondervraagden vonden het moeilijker om milieuvriendelijke oplossingen te vinden dan leeftijdsvriendelijke. Ook ontbreekt hun kennis op het gebied van technologie en hebben ze moeite met het vinden van een gemeenschappelijk informatiecentrum over financiële steun voor de implementatie van leeftijds- en milieuvriendelijke oplossingen.
A5- Ontwikkeling van casestudies	De ontwikkeling van casestudies om bestaande problemen en behoeften aan veranderingen te vergelijken en te identificeren.	Het aanleren van ICT-basisvaardigheden, het vergroten van het bewustzijn over leeftijds- en milieuvriendelijkheid en het verwerven van kennis over het beleid en de fondsen voor leeftijds- en milieuvriendelijke oplossingen waren de meest genoemde thema's in de casestudies.

2. Een overzicht van ouderen en leeftijds- en milieuvriendelijke principes

Volgens de Eurostat-database zal de bevolking van 65+ in de toekomst blijven toenemen; dit benadrukt het belang om ouderen in staat te stellen milieu- en leeftijdsvriendelijke oplossingen toe te passen om ouder te worden (Eurostat, 2023). Aangezien minstens 20% van de totale bevolking in elk partnerland 65 jaar of ouder is, is hun levenskwaliteit nauw

verbonden met zorg. De meeste ouderen boven de 75 hebben formele of informele zorg nodig (UN-Department of Economic and Social Affairs: Ageing, 2017).

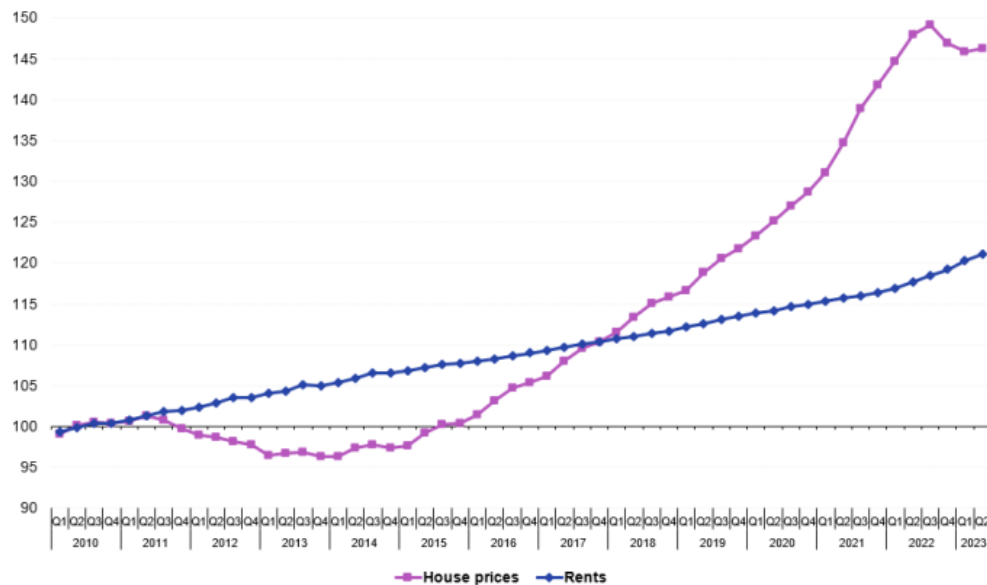
In de landen van de projectpartners worden zorgdiensten meestal geleverd door publieke en particuliere instanties, verenigingen en coöperaties, thuis of in een institutionele setting. Over het algemeen wordt 80% van de zorg verleend door mantelzorgers (Eurocarers). Een soortgelijk resultaat werd ook gevonden in de partnerlanden: 98% van de ouderen in Griekenland is bijvoorbeeld afhankelijk van thuiszorg. In Nederland is dit percentage 95, terwijl het in Duitsland 84 is. Aangezien de partnerlanden de tendens tot de de-institutionalisering melden, is er een toename van thuiszorg, mogelijk veroorzaakt door de verminderde financiële draagkracht van ouderen.

Nederland verschilt van de andere partnerlanden op het gebied van financiële draagkracht. Aangezien geïnstitutionaliseerde zorg van oudsher het landschap van de ouderenzorg domineerde, heeft de overheid de noodzaak erkend om de financiële toegankelijkheid te waarborgen voor ouderen die thuis zorg zoeken. Helaas was dit geen haalbare optie voor mensen met beperkte financiële middelen. De overheid heeft echter onlangs een belangrijke beleidswijziging doorgevoerd om thuiszorg toegankelijk te maken voor ouderen met beperkte financiële middelen. Onder dit beleid zullen alleen mensen die 24 uur per dag zorg nodig hebben in verpleeghuizen worden opgenomen, wat een merkbare verschuiving teweegbrengt naar de voorkeur voor thuiszorg.

In Portugal, Griekenland, Polen en Italië nemen veel ouderen vanwege de lage pensioenen en het gebrek aan overheidsfinanciering hun toevlucht tot tehuizen zonder vergunning of informele tehuizen met zeer slechte omstandigheden. Anderen huren niet-gedeclareerde informele zorgverleners in (Griekenland, Italië, Polen en Duitsland). Wanneer we kijken naar formele versus informele zorg, zien we dat de meerderheid van de ouderen in de partnerlanden informele zorg ontvangt. Aangezien de meeste informele zorgverleners onbetaald en niet geregistreerd zijn (Tur-Sinai et. al., 2023: UN- Department of Economic and Social Affairs: Ageing, 2017), kan hun exacte aantal niet worden vastgesteld door de projectpartners.

Ouderen in staat stellen ouder te worden in hun eigen huis is direct gekoppeld aan de paraatheid en efficiëntie van de nationale sociale en gezondheidszorgstructuur en aan beleid ter bevordering van actief ouder worden en leeftijdsvriendelijke oplossingen door middel van gemeenschaps- of institutionele zorg. Op basis van de huidige situatie in de partnerlanden met betrekking tot de status van huiseigenaarschap van ouderen, is meer dan 70% van hen huiseigenaar, behalve in Duitsland (49,1%). Maar aangezien de huizenprijzen in de EU tussen 2010 en 2023 met 46,3% zijn gestegen, is het voor mensen moeilijk geworden om een huis te kopen (figuur 1).

House prices and rents – EU – Index levels, 2010Q1-2023Q2
(2010=100)

Source: Eurostat (online data codes: prc_hpi_q, prc_hicp_midx)

eurostat

Figuur 1. Huizenprijzen en huren in de EU (indexniveaus; 2010Q1-2023Q2 (2010 = 100))

Er is een uitgebreid overzicht gemaakt van de meest recente leeftijds- en milieuvriendelijke oplossingen in de partnerlanden. Leeftijdsvriendelijke principes op de politieke agenda van de partnerlanden zijn relatief nieuw en worden onvoldoende geïmplementeerd. Om deze reden kan worden geconcludeerd dat de top-down plannen zich nog in de ontwikkelingsfase bevinden of dat de uitvoering ervan traag verloopt. Daarom moeten er bottom-up initiatieven worden ontwikkeld om de invoering en implementatie van leeftijdsvriendelijke principes te versnellen. Dergelijke initiatieven zijn voornamelijk gebaseerd op gemeenten en verschillende soorten welzijnsorganisaties en instellingen. Het gebrek aan centrale strategieën en coördinatie en de homogeniteit van initiatieven op nationaal niveau zorgen ervoor dat de ontwikkeling en implementatie van leeftijdsvriendelijke praktijken niet op elkaar zijn afgestemd. Op gemeentelijk niveau valt op dat Nederland, met name de gemeente Den Haag, goede vooruitgang boekt op het gebied van leeftijdsvriendelijk beleid. Volgens de grijze literatuur die door de projectpartners is onderzocht, bevinden Duitsland, Italië, Polen, Portugal en Griekenland zich in de beginfase van de politiek gestuurde grootschalige implementatie van leeftijdsvriendelijke initiatieven op het gebied van huisvesting, sociale participatie en vervoer.

Leeftijdsvriendelijk beleid in de partnerlanden is gericht op gezondheid en autonomie, economische, educatieve, sociale en culturele activiteiten, de zilveren economie en relaties tussen generaties, evenals programma's voor ondersteuning van het ouder worden thuis. Het geïmplementeerde beleid volgt meestal de richtlijnen en het kader van het WHO-beleid voor leeftijdsvriendelijke steden. Relevante initiatieven zijn te vinden onder beleidsplanning, financiering, onderzoek en training. Er zijn verschillende investeringen gedaan in partnerlanden om leeftijdsvriendelijke principes te verspreiden. Op het gebied van vervoer en mobiliteit in Polen is bijvoorbeeld een initiatief genaamd Senior Tickets geïmplementeerd door de Poolse Spoorwegen met de introductie van nationale kortingen voor ouderen. Een ander voorbeeld is het gemeentelijke steunprogramma voor woningaanpassing en -revalidatie van

de stad Pombal in Portugal, dat gericht is op het verbeteren van de woningen van ouderen en burgers met een handicap.

Naast het feit dat de overheidsinstanties de belangrijkste bron van informatie zijn om het bewustzijn over milieuvriendelijke levensstijlen te vergroten, is het vergroten van het persoonlijke bewustzijn en de persoonlijke verantwoordelijkheid een van de belangrijkste stappen om milieuvriendelijke oplossingen te verspreiden. Dit geldt ook voor ouderen en hun verzorgers, zoals door partnerlanden wordt benadrukt. Zo bleek uit een op onderzoek gebaseerde studie (van de Grient et al., 2019) dat in Nederland ongeveer een derde van de burgers (34%) gemotiveerd is om binnen hun mogelijkheden keuzes te maken die klimaatverandering helpen tegengaan. Ter vergelijking: in Duitsland (BMU 2021) was 56% van de respondenten boven de 65 het eens met de volgende stellingen: "Het is de plicht van een mens om de natuur te beschermen" en "We mogen de natuur alleen zo gebruiken dat dit ook voor toekomstige generaties mogelijk is om er in dezelfde mate van te genieten". In een recent onderzoek onder ouderen in Den Haag (THUAS 2023) worden milieuvriendelijke houding en gedrag sterk beïnvloed door hun financiële positie. Er zijn zes clusters van ouderen te onderscheiden, variërend van wel of niet bereid en of ze zich een dergelijke levensstijl wel of niet kunnen veroorloven. De cijfers kunnen erop wijzen dat veel ouderen zich mogelijk niet bewust zijn van milieuvriendelijke oplossingen en dat er meer bewustzijn, motivatie en educatie nodig is, zoals de projectpartners aangeven.

Tot nu toe zijn er nog geen gemengde initiatieven op basis van leeftijds- en milieuvriendelijke principes genoemd door de projectpartners.

Leren van goede praktijken van leeftijds- en milieuvriendelijke principes uit de landen van de projectpartners en deze gebruiken als inspiratie kan het leerplan en het e-learningplatform versterken. De projectpartners hebben goede praktijken geïdentificeerd door middel van deskreviews en zoekopdrachten op internet. Er werd ook gebruik gemaakt van de kennis van partnerorganisaties. Goede praktijken kunnen als volgt worden gecategoriseerd:

- Begeleidingsdiensten om te helpen bij verbouwingen en aanpassingen van woningen;
- Oplossingen om functionele risico's te verminderen en ruimtes aan te passen op het gebied van comfort, veiligheid en toegankelijkheid;
- University of the Third Age; open universitaire cursussen speciaal ontworpen voor ouderen om hen meer autonomie te geven en hen te helpen de veranderingen in de wereld bij te houden;
- Onderzoek naar duurzamere gebouwen (eigen energie opwekken, voornamelijk met zonne-energie);
- Gemeenschappelijk tuinieren en initiatieven voor vergroening (bijv. het verwijderen van tegels in privétuinen en openbare ruimten).

3. Analyse van ervaringen uit de eerste hand van ouderen, verzorgers en deskundigen

De bevindingen van de laatste drie voltooide activiteiten van WP2 A3- Rapport over goede praktijken, A4- Beoordelingsrapport en A5- Ontwikkeling van casestudies zijn de belangrijkste onderwerpen die hieronder worden weergegeven. Tijdens deze activiteiten werden in de partnerlanden interviews en focusgroepen gehouden om de leerbehoeften van ouderen te

identificeren en focusgroepen met professionals in de gezondheidszorg en sociale zorg. Verder werden details verzameld over de leeftijds- en milieuvriendelijke oplossingen die ouderen op dit moment kennen of gebruiken in hun dagelijkse activiteiten of levensstijl.

3.1. Demografische gegevens deelnemers (interviews en focusgroepen)

In juni en juli 2023 hielden projectpartners interviews met 110 ouderen en focusgroepen met 60 (in)formele zorgverleners in hun primaire talen (tabel 2). Van de 110 geïnterviewden waren er 72 (69,2%) vrouw, 31 (29,8%) man en 1 (1%) wilde geen informatie geven over het geslacht. 98 (94,2%) ondervraagden woonden zelfstandig en slechts 6 (5,8%) ondervraagden hadden hulp nodig bij het dagelijks leven. 72 (69%) zijn eigenaar van hun woning, terwijl 32 (31%) in een huurappartement woont. 60 (57,7%) ondervraagden waren tussen 65 en 74 jaar oud, 27 (26%) tussen 75 en 84, en de rest was jonger dan 65 (4 ondervraagden - 3,9%) of ouder dan 85 (13 ondervraagden - 12,4%).

Tabel 2. Het aantal deelnemers aan de interviews en focusgroepen

Partnerlanden van het project	Aantal ondervraagde ouderen	Aantal (in)formele zorgverleners in de focusgroep
DE	19	10
GR	10	10
IT	20	10
NL	21	10
PL	20	10
PT	20	10
Totaal	110	60

Wat opleiding betreft, had 36,5% van de ondervraagden een academische graad, terwijl 15% basisonderwijs had genoten en 21,2% een diploma beroepsonderwijs had behaald. Ongeveer een derde van de deelnemers beschreef hun financiële situatie als matig (29,8%), terwijl 24% deze als voldoende beoordeelde.

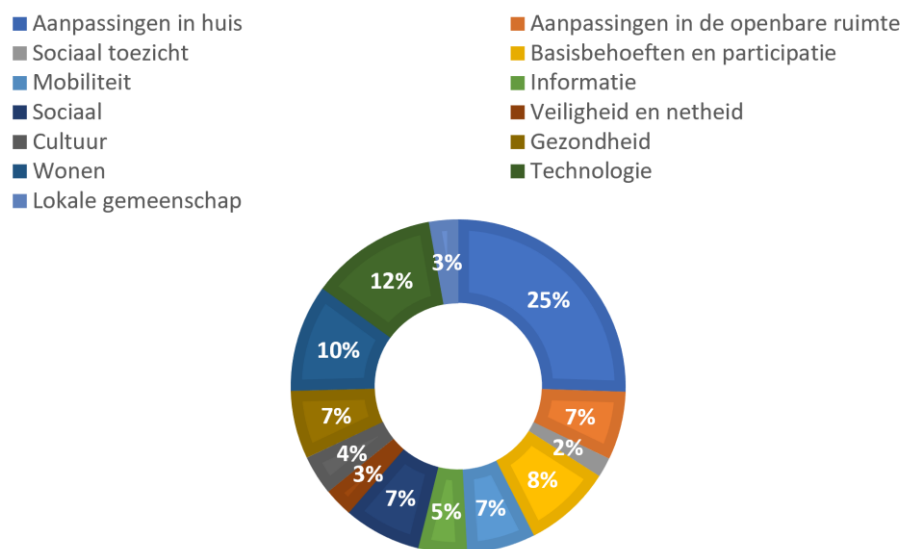
De focusgroepen bestonden uit maatschappelijk werkers, verpleegkundigen, artsen, logopedisten en psychologen (zie Bijlage 1 voor meer informatie).

3.2. Leeftijd- en milieuvriendelijke oplossingen

Tijdens de interviews met ouderen werden verschillende aspecten van leeftijdsvriendelijke oplossingen genoemd, zoals interne aanpassingen, technologie, het aanpassen van leeftijdsvriendelijke oplossingen aan hun dagelijkse gewoonten, basisbehoeften en participatie, sociale controle, aanpassingen in de openbare ruimte, mobiliteit, gezondheid, informatie, cultuur, veiligheid, netheid, lokale gemeenschap en sociale controle (deze aspecten zijn gerangschikt van meest naar minst genoemd). Zoals te zien is in Figuur 2, werden aanpassingen in huis als leeftijdsvriendelijke oplossingen vaker genoemd dan de andere leeftijdsvriendelijke oplossingen. Dergelijke oplossingen zijn: steungrepen in de badkamer, geschikte hoogte van meubilair en goede toegankelijkheid van alle belangrijke apparaten in huis, liften, hellingen en trapliften, en gemakkelijke toegang tot douches. Technologische

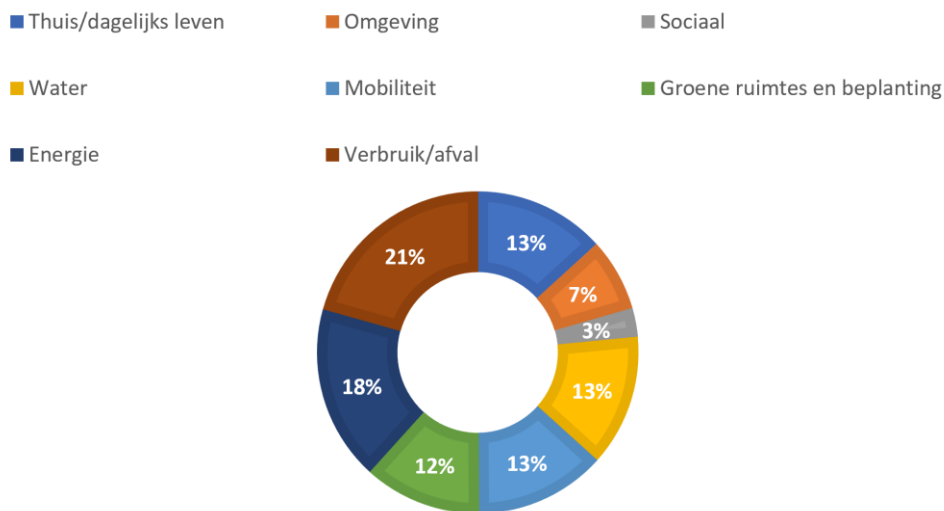
oplossingen waren het tweede meest genoemde aspect door de ondervraagden in elk partnerland. Volgens de ondervraagden moeten technische apparaten in staat zijn om de gezondheid (zorgrobotica) of locatie (GPS-trackers) te monitoren, ongebruikte apparaten automatisch uit te schakelen of in noodgevallen hulp in te schakelen. Van de ondervraagden wordt ook verwacht dat ze sociale relaties onderhouden en buurtdiensten mogelijk maken.

Een ander veelgenoemd leeftijdsvriendelijk aspect was de aanpassing van de openbare ruimte. Obstakelvrije trottoirs en straten, geen geparkeerde (of te hard rijdende) voertuigen in voetgangersgebieden, zitplaatsen en openbare toiletten waren slechts enkele voorbeelden die door de ondervraagden werden genoemd.

Figuur 2. Leeftijdsvriendelijke oplossingen genoemd door geïnterviewden (Bewerking van de input uit evaluatierapport A4 van het project)

Consumptie/afval (het kopen van lokale en seizoensgebonden producten, het gebruik van milieuvriendelijke en biologische schoonmaakmiddelen en zeep werden genoemd door de ondervraagden uit Italië. Andere voorbeelden zijn het delen van voedsel om voedselverspilling tegen te gaan en overgebleven voedsel te herverdelen onder mensen die het wel willen eten. Andere gebieden waar besparingen mogelijk zijn: energie, water, mobiliteit (lopen of fietsen, gebruik van openbaar vervoer tegen gereduceerd tarief, een auto delen en het minimaliseren van het aantal individuele autoritten werden als voorbeelden genoemd). Geïnterviewden noemden ook het belang van het toepassen van oplossingen thuis en in het dagelijks leven, het creëren van meer groene ruimten, het planten van meer bomen en het toepassen van milieuvriendelijke ontwerpen op stadsniveau. Sociale kwesties zijn allemaal aspecten die kunnen worden aangepakt met milieuvriendelijke oplossingen (deze aspecten zijn gerangschikt van meest naar minst genoemd) (Figuur 3). De meerderheid van de ondervraagden is het ermee eens dat het behoud van hulpbronnen essentieel is voor het milieu, met name voor de productie van energie, water, voedsel en afval.

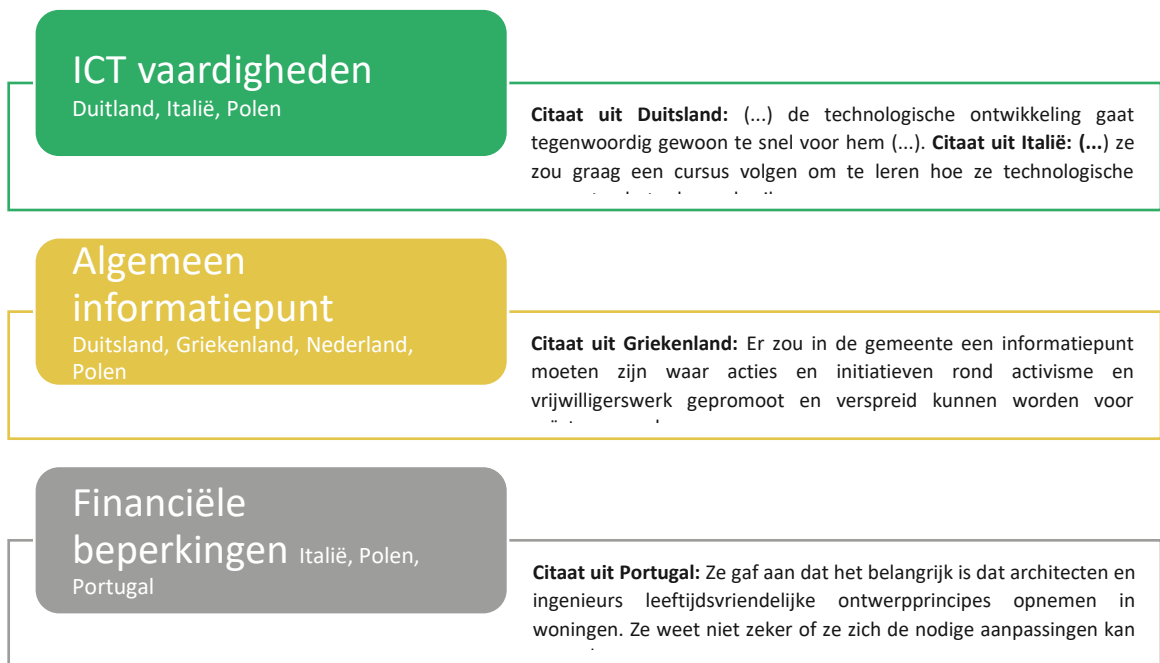
Figuur 3. Gebieden waar milieuvriendelijke oplossingen zouden kunnen worden toegepast, zoals genoemd door de geïnterviewden (Aangepast aan de input van het beoordelingsrapport - A4 van het project)

3.3. Bestaande vaardigheden en leerbehoeften

Veel ondervraagden ondervinden grotere problemen bij het vinden van milieuvriendelijke oplossingen dan leeftijdsvriendelijke oplossingen. Hoewel ze goed op de hoogte zijn van milieuvriendelijke oplossingen zoals energiebesparing en hergebruik van materialen, ontbreekt hun kennis op het gebied van mobiliteit en het gebruik van technologie om leeftijds- en milieuvriendelijke oplossingen aan te passen. Financiële beperkingen werden vaak genoemd als een belemmering voor milieuvriendelijke oplossingen (Figuur 4).

De meerderheid van de ondervraagden had een goed begrip van wat een leeftijdsvriendelijke omgeving voor hen zou betekenen of welke veranderingen hun kwaliteit van leven zouden kunnen verbeteren. Er werd echter opgemerkt dat de ondervraagden het moeilijk vonden om te weten met wie ze contact moesten opnemen voor hulp bij het implementeren van aanpassingsmaatregelen. Geïnterviewden hebben vooral behoefte aan individuele en persoonlijke ondersteuning, met name als het gaat om de vraag met welke organisaties, verenigingen of personen ze contact moeten opnemen als ze willen deelnemen aan lokale activiteiten of hun leefomgeving willen aanpassen. Zoals een geïnterviewde uit Polen aangaf, kan de hulp van een leeftijdsgenoot of mentor nuttig zijn. Ze hebben ook ondersteuning nodig bij de administratieve procedures die gevolgd moeten worden om in aanmerking te komen voor financiering voor leeftijds- en milieuvriendelijke aanpassingen aan hun huis (dit werd ook aangegeven door de focusgroep).

Door hun ervaring met het werken met ouderen, van wie ze sommigen al lange tijd kenden, werd het tijdens de focusgroep discussies duidelijk dat de deelnemers al een goed begrip hadden van leeftijds- en milieuvriendelijke alledaagse oplossingen. In het algemeen concludeerden de focusgroepen dat sociaal contact een fundamentele component is voor ouderen om ouder te worden.

Figuur 4. Hoofdcategorieën volgens de casestudies (Aangepast aan de input van Casestudy-ontwikkeling - A5)

4. Belangrijkste categorieën leerbehoeften voor het opleidingsmateriaal

Aangezien de belangrijkste focus van het project ligt op het verbeteren van de implementatie van leeftijds- en milieuvriendelijke principes, is het identificeren van de leerbehoeften over deze onderwerpen belangrijk om relevant opleidingsmateriaal te ontwikkelen. Op basis van de informatie die verzameld werd tijdens de activiteiten van WP2, kan het opleidingsmateriaal gericht worden op de volgende categorieën van leerbehoeften:

Leerbehoeften over leeftijdsvriendelijkheid en milieuvriendelijkheid

Een van de belangrijke parameters voor het implementeren van leeftijds- en milieuvriendelijke principes in thuis- en gemeenschapsomgevingen is bewustwording. Gebrek aan bewustzijn en kennis over deze kwesties beïnvloedt de implementatie van bestaande leeftijds- en milieuvriendelijke oplossingen. In sommige landen van de projectpartners, zoals Italië en Griekenland, zijn de meeste huiseigenaren zich onvoldoende bewust van de energie-efficiëntie van hun woonomgeving of vertrouwen ze op misleidende informatie over milieuvriendelijke oplossingen. Deze bevinding toont aan hoe belangrijk het is om ouderen bewust te maken van milieuvriendelijke principes en welke hoofdcategorieën verder ontwikkeld moeten worden. Deze hoofdcategorieën kunnen de basisprincipes zijn over de energie-efficiëntie van gebouwen: hoe energie te besparen, hoe isolatie te financieren en uit te voeren, en welke subsidies beschikbaar zijn voor verwarming en woningaanpassingen. Het is ook belangrijk om te benadrukken dat het verminderen van de CO₂ uitstoot in de dagelijkse routines van ouderen een van de aandachtspunten van de training kan zijn. Eenvoudige maar effectieve milieuvriendelijke principes zoals ventileren,

maatregelen om de zon te blokkeren, het groener maken van buurten, het gebruik van eenvoudige waterbesparende maatregelen of het toepassen van andere kostenbesparende principes kunnen thuis worden toegepast. Ze kunnen ook nuttig zijn om de negatieve gevolgen van hittestress voor de gezondheid te beperken. Daarnaast, en als resultaat van de interviews die door de projectpartners zijn uitgevoerd, zouden ouderen er baat bij kunnen hebben om vaardigheden te leren met betrekking tot maatregelen om hulpbronnen of afval te vermijden of hoe ze hun leefomgeving groener kunnen maken. Er kan dus informatie worden gegeven over afvalpreventie, composteren en tuinieren. Zoals de focusgroepen aangaven, hebben tijd doorbrengen in de natuur, tuinieren en planten in huis ook een positief effect op de individuele gezondheid.

Hoewel ouderen leeftijdsvriendelijke oplossingen beter kennen dan milieuvriendelijke oplossingen, hebben ze nog steeds behoefte aan informatie over dit onderwerp. Ouderen in Portugal noemden bijvoorbeeld twee specifieke behoeften: de veiligheid van hun huis en het voorkomen van ongelukken zoals vallen. Er kunnen tips worden gegeven om het interieur van woningen aan te passen aan hun leeftijd.

In termen van leerbehoeften werd ondersteuning door een mentor of een 'buddy', zoals Poolse deelnemers beschreven, voorgesteld. Deze suggestie kan van vitaal belang zijn voor deelnemers in alle landen en kan een van de aandachtsgebieden worden van het leeraanbod van AFECO.

De meeste deelnemers gaven aan dat mensen graag meer geconcentreerde informatie zouden willen hebben over het thema ouder worden en over hoe je gezond ouder kunt worden in het algemeen. Tot slot noemden de deelnemers de behoefte aan ondersteuning bij het uitvoeren van maatregelen, bijvoorbeeld door middel van praktijkvoorbeelden.

Kennis verwerven over beleid en fondsen voor leeftijds- en milieuvriendelijke oplossingen

Er is behoefte aan meer samenwerking tussen overheden, maatschappelijke organisaties en ouderen om ervoor te zorgen dat leeftijdsvriendelijke initiatieven worden afgestemd op de behoeften en voorkeuren van ouderen en om manieren te vinden om deze in de praktijk het beste te promoten. De meeste ouderen uit elk partnerland noemden financiële problemen en het ontbreken van een gemeenschappelijke informatiebron voor het vinden van financiële steun als de belangrijkste belemmeringen voor het invoeren van leeftijds- en milieuvriendelijke oplossingen. Daarnaast belemmert het gebrek aan informatie over beleid en financiële steun de implementatie van deze oplossingen. Ouderen die in een huurwoning wonen, gaven bijvoorbeeld aan dat er geld voor zonnepanelen beschikbaar is, maar alleen voor huiseigenaren. Dit kan ertoe leiden dat leeftijdsvriendelijke en milieuvriendelijke oplossingen zich richten op het meer bevoorrechte, d.w.z. rijkere deel van de bevolking, zoals huiseigenaren, en daarom niet inclusief of toegankelijk zijn voor iedereen. Ondanks gesubsidieerde infrastructurele acties zouden overheidsfondsen ook sociale projecten moeten dekken waarbij ouderen niet alleen kennis ontvangen over leeftijds- en milieuvriendelijke oplossingen, maar ook actief worden betrokken bij "leren door te doen".

Er kan een gemeenschappelijke informatiebron worden voorzien voor leeftijds- en milieuvriendelijke oplossingen of het vinden van fondsen, gerelateerd beleid en rekenhulpmiddelen.

ICT-basisvaardigheden opdoen

Het internet biedt de meeste kennis over leeftijds- en milieuvriendelijke oplossingen voor ouderen. Hoewel het aantal ouderen zonder digitale vaardigheden afneemt, kan de digitale ongeletterdheid van ouderen een barrière vormen omdat online platforms soms voorbijgaan aan de praktische aanpak die voor hen essentieel is.

Aangezien veel ouderen twijfels hebben over technische principes en privacy kwesties, is het nodig om duidelijkere en gemakkelijk toegankelijke informatie te verstrekken over technologische hulpmiddelen (bv. slimme meters en slimme thuishet technologieën). Hoewel smart home technologieën en ambient assisted living (AAL) toepassingen bijdragen aan het creëren van leeftijds- en milieuvriendelijke omgevingen, maken de angst om gehackt te worden en misbruik te maken van persoonlijke gegevens en de angst voor privacy schendingen de implementatie en het gebruik van de bovengenoemde oplossingen moeilijker voor ouderen.

Aangezien in het geval van lage ICT-vaardigheden het gebruik van technologische oplossingen geassocieerd kan worden met een gevoel van angst onder ouderen, vereist het aanleren van ICT-vaardigheden de betrokkenheid van actoren die het vertrouwen genieten van ouderen dat ze eerder hebben gewonnen. Daarom zijn de belangrijkste actoren in deze activiteit te vinden in lokale gemeenschappen bij organisaties die zich bezighouden met onderwijs (bijv. instanties zoals University of the Third Age of andere NGO's) of individuen die als informele leraren fungeren.

5. Implicaties voor het ontwerp van het e-learningplatform

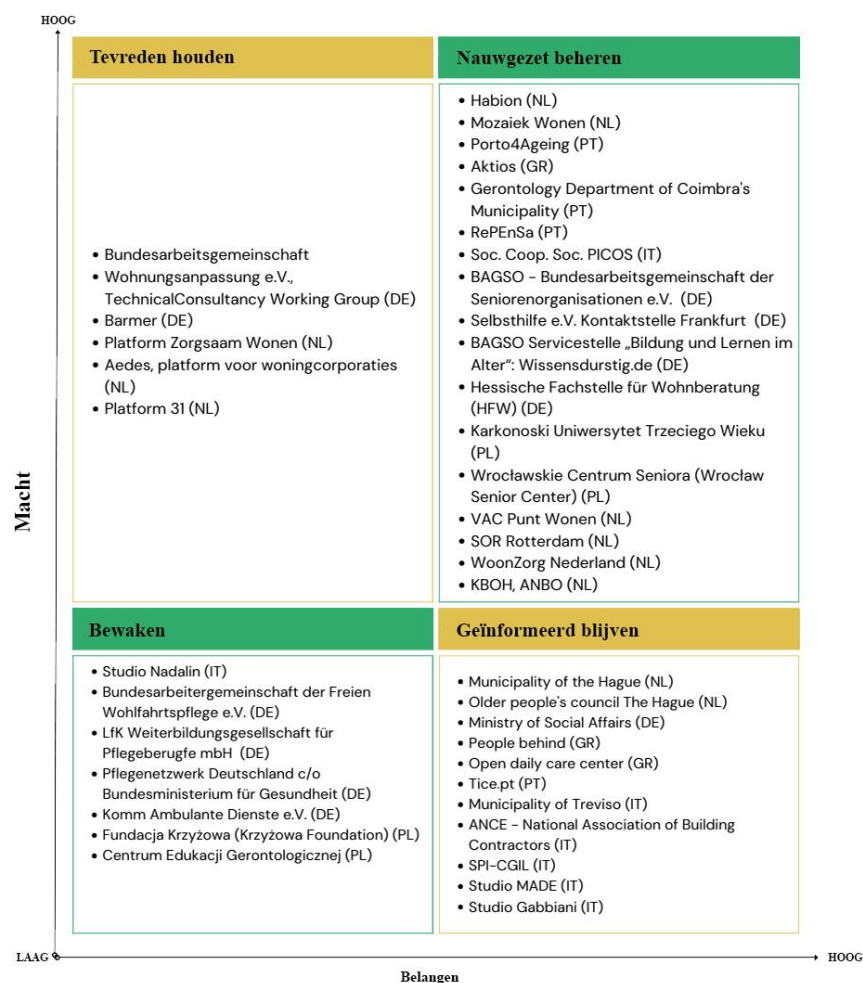
Om een volledig operationeel e-learningplatform te ontwikkelen, moet er specifiek onderwijs- en opleidingsmateriaal worden geleverd. De meeste geïnterviewden hebben behoefte aan praktijkvoorbeelden, d.w.z. voorbeelden uit het echte leven en praktische toepassingen, zodat ze de resultaten in korte tijd kunnen zien en al doende kunnen leren. Ze moeten ook de voordelen van de training kennen en hun interesse en nieuwsgierigheid moeten gestimuleerd worden. De meerderheid van de ondervraagden gaf aan dat ze vooral leren door te lezen (boeken en folders), luisteren (podcasts) en kijken (video's). Ze noemden Facebook en forums als punten om kennis te delen.

In het algemeen moet het leerplatform duurzaam zijn. Dit betekent dat het regelmatig moet worden aangepast aan nieuwe vereisten en technologische ontwikkelingen. Het platform zelf moet gebruiksvriendelijk en gemakkelijk toegankelijk zijn. Het moet ook toegankelijk zijn voor mensen met verschillende vaardigheden en beperkingen. Het platform moet bijvoorbeeld worden aangevuld met een tekst alternatieve beschrijving van de verstrekte informatie (d.w.z. alt-tekst), evenals veranderbare tekstgrootte, lettertype en kleur. Het moet functies voor gemengd leren ondersteunen, aangezien sommige ouderen de voorkeur geven aan traditionele manieren van leren. Het platform moet compatibel zijn met beoordelings-, test-, rapportage- en trackingmethoden door gebruik te maken van AI-ondersteunde leermiddelen. Het platform kan sociale online leerervaringen creëren en lerenden betrekken door middel van gamification. Bovendien moet de veiligheid van het e-learning platform cyberaanvallen voorkomen. De gekozen taal voor het platform en de inhoud moet duidelijk en onbevooroordeeld zijn en er moeten taalopties zijn. Het platform zelf zou esthetisch

aantrekkelijk moeten zijn en overdreven ontworpen ornamentele of figuratieve elementen moeten vermijden. Technische termen moeten altijd worden uitgelegd wanneer ze voor het eerst worden gebruikt en nauwkeurigheid moet voorrang krijgen op onnodig ingewikkelde termen. Het onderhouden van causale relaties tussen uitdrukkingen is noodzakelijk om een logische ontwikkeling, duidelijke structuur en consistentie te garanderen.

6. Volgende stappen

De komende acties van het AFECO project zijn het ontwerpen van het e-Learning platform, het ontwikkelen van een curriculum gebaseerd op de resultaten in dit rapport, het testen van het e-Learning platform en de inhoud ervan voordat de resultaten van dit project worden verspreid onder een grote verscheidenheid aan belanghebbenden. Een voorlopige analyse van de geassocieerde stakeholders werd uitgevoerd in WP1 voor elke partner om conclusies te trekken over het potentieel van het toekomstige platform (Figuur 5). Het netwerk en de knowhow van de geassocieerde stakeholders kunnen gebruikt worden bij het co-creëren van het platform in de volgende fasen van het project. We zullen ook alle projectresultaten promoten binnen dit netwerk van stakeholders.

Figuur 5. Stakeholderskaart (Aangepast aan de input van WP1 Projectmanagement- 08 Duurzaamheid)

7. Referenties

BMU (Bundesministerium für Umwelt Naturschutz, nukleare Sicherheit und Verbraucherschutz) 2021b: "Naturbewusstsein 2021 - Bevölkerungsumfrage zu Natur und biologischer Vielfalt". Beschikbaar op: https://www.bmu.de/fileadmin/Daten_BMU/Pool/Broschueren/naturbewusstsein_2021_bf.pdf (geraadpleegd op 19.04.2023).

J. Dikken, W.H. van Staalduinen, J. van Hoof, Onderzoek Den Haag Leeftijdsvriendelijke Stad 2022. Integraal Rapport Ouderenpanel, [2023](https://extranet.who.int/agefriendlyworld/wp-content/uploads/2023/10/W2309-0644-Rapportage-Onderzoek-Den-Haag-Seniorvriendelijke-Stad-DIGI-nw2-en-GB.pdf), <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/wp-content/uploads/2023/10/W2309-0644-Rapportage-Onderzoek-Den-Haag-Seniorvriendelijke-Stad-DIGI-nw2-en-GB.pdf>

[Eurocarers https://eurocarers.org/about-carers/](https://eurocarers.org/about-carers/) (geraadpleegd: 30.11.2023).

Eurostat ISSN 2443-8219 Bevolkingsopbouw en vergrijzing https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_structure_and_ageing#The_share_of_elderly_people_continues_to_increase (geraadpleegd op 30.11.2023).

Tur-Sinai, A., Teti, A., Rommel, A., Hlebec, V., Yghemonos, S., & Lamura, G. (2023). Cross-national data on informal caregivers of older people with long-term care needs in the European population: Tijd voor een meer gecoördineerde en vergelijkbare aanpak. Tijdschrift voor Biosociale Wetenschappen, 55(2), 378-382.

VN-afdeling Economische en Sociale Zaken - Vergrijzing. EGM on Care and Older Persons in December 2017. <https://www.un.org/development/desa/ageing/meetings-and-workshops-2/egm-care-and-older-persons.html> (Accessed: 30.11.2023).

Van de Giert, J., Duncan, J., & Wiskerke, J. (2019). Hoe Ambtenaren Participatie Framen: Balancing Municipal Responsibility With Citizen Initiative in Ede's Food Policy. Politiek en Bestuur, 7(4), 59-67. Beschikbaar op: <https://doi.org/10.17645/pag.v7i4.2078> (Geraadpleegd: 30.11.2023).

Bijlage 1: Informatie over de focusgroep

Projectpartner	Geslacht	Beroep
GR	Vrouw	Verpleegkundige
GR	Man	Maatschappelijk werker
GR	Vrouw	Zorgverlener
GR	Man	Dokter
GR	Vrouw	Logopedist
GR	Man	Maatschappelijk werker
GR	Vrouw	Fysiotherapeut
GR	Vrouw	Psycholoog
GR	Vrouw	Verpleegkundige
GR	Vrouw	Psycholoog
IT	Man	Een vertegenwoordiger van de Italiaanse vereniging van bouwers (ANCE)
IT	Man	De voormalige voorzitter van de ouderenbond AUSER
IT	Vrouw	Een architect die deskundig is in ontwerpen voor iedereen
IT	Vrouw	Een thuiszorgmedewerker van ISRAA
IT	Vrouw	Een stagiair in Onderwijsstudies
IT	Vrouw	Een ISRAA-medewerker gespecialiseerd in AFE
IT	Man	Een stagiair in Onderwijsstudies
IT	Man	Een fysiotherapeut van ISRAA, die thuiszorg verleent
IT	Vrouw	Een ingenieur met AFE-expertise
IT	Vrouw	De voorzitter van Picos, een sociale coöperatie die gespecialiseerd is in het bieden van juridische, psychologische en gezondheidsondersteuning aan mensen met een handicap en hun gezinnen.
PL	Vrouw	Opvoeder in een NGO, voornamelijk betrokken bij projecten die leeftijd- en milieuvriendelijkheid combineren
PL	Man	Opvoeder in een NGO, betrokken bij sociale projecten
PL	Vrouw	Psychogeriatric, leidinggevende van een kinderdagverblijf
PL	Vrouw	Psychogeriatric, NGO
PL	Vrouw	Psychogeriatric, NGO
PL	Vrouw	Docent aan de Universiteit van de 3 rd leeftijd
PL	Vrouw	Docent aan de Universiteit van de 3 rd leeftijd

PL	Vrouw	Docent aan de Universiteit van de 3 rd leeftijd
PL	Vrouw	Coördinator van leeftijdsvriendelijke projecten
PL	Man	Coördinator van leeftijdsvriendelijke projecten
DE	Vrouw	Professionele verzorger
DE	Vrouw	Professionele verzorger
DE	Man	Professionele verzorger, ouderenbemiddelaar, voormalig mantelzorg
DE	Man	Energieadviseur, mantelzorg
DE	Man	Maatschappelijk werker, psychotherapeut
DE	Vrouw	Coördinator huisvestingsadvies en voorlichter
DE	Vrouw	Voormalig mantelzorg
PT	Vrouw	Psycholoog en sociaal-cultureel animator van verpleeghuis
PT	Vrouw	Technisch directeur verpleeghuis
PT	Vrouw	Hulpverpleegkundige in een verpleeghuis
PT	Vrouw	Hulpverpleegkundige in een verpleeghuis
PT	Vrouw	Hulpverpleegkundige in een verpleeghuis
PT	Vrouw	Verpleegster in een verpleeghuis
PT	Vrouw	Verpleegster in een verpleeghuis
PT	Man	Universitair hoogleraar School of Farmacie
PT	Vrouw	Promovendus in sociale ecologie
PT	Vrouw	Arts (huisarts)
NL	Vrouw	Adviseur voor ouderen
NL	Vrouw	Adviseur voor ouderen
NL	Vrouw	Bestuurslid van de professionele verpleegkundige vereniging voor geriatrische zorg
NL	Vrouw	Verpleegkundige
NL	Vrouw	Verpleegkundige
NL	Man	Verpleegkundige / docent verpleegkunde
NL	Vrouw	Verpleegkundige / docent verpleegkunde
NL	Vrouw	Verpleegkundige / docent verpleegkunde
NL	Vrouw	Verpleegkundige
NL	Vrouw	Verpleegkundige